

Yayın Değerlendirmesi

Sosyalist güzergâhtan kapitalizmin ufkuna: Çin

Berk İlke Dündar^{1,*}

¹ Araştırma Görevlisi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kapadokya Üniversitesi, Nevşehir, Türkiye. ORCID: 0000-0002-0831-320X.

* İletişim: ilke.dundar@kapadokya.edu.tr

Ching, Pao-yu. *Zaferden Yenilgiye: Çin'in Sosyalist Yolu ve Kapitalizme Geri Dönüşü*. Türkçesi: Onurcan Ülker, Patika Kitap, İstanbul, 2020.

[Ching, Pao-yu. *From Victory to Defeat: China's Socialist Road and Capitalist Reversal*. Foreign Languages Press, Paris, 2019.]

Özgürlük ve demokrasi adına ne varsa hemen hepsini kapitalizmin hanesine yazmaya ve sosyalizmi de sadece anti-demokratikliği ve totaliterliği içeren bir devletçilikle özdeşleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda sefaletin ve eksik üretimin de adresi olarak işaretleyemeye meyilli bir tür liberal tez açısından Çin Halk Cumhuriyeti'nin yükselişi, hiç yaşanmamış olması gereken bir sapmaya işaret etmektedir. Demokrasi, özgürlük ve kapitalizmin mutlu evliliğinin devam ettiğini imâ eden bu teze karşı yöneltilebilecek anti-kapitalist itirazın içeriğini tahmin etmek zor değildir: Serbest piyasa *da* kendiliğinden işliyor olmak bir yana, şiddet tekeli temelinde düzenlenmiş ve yürütülmekte olan bir zemine karşılık gelmektedir. Peki bununla yetinmeyip Çin'in serbest piyasa zeminin kendisini uluslararası rekabet noktasında neredeyse bir silaha dönüştürmüş ve de bunda epeyce başarılı olduğu gerçeğine sosyalist bir perspektiften bakıldığı zaman nasıl bir tabloyla karşılaşılacaktır? Bu soru, söz konusu başarının ne adına, sosyalizmin mi yoksa Çin devlet aygıtı ve seçkilerinin mi, sağlandığı sorusunu ön plana çıkartmaktadır. İşte, "mutlu evlilik" tezini de içine alacak şekilde Çin'in yükselişini değerlendirecek olan bir tür sosyalist perspektifi ilgilendiren bu sorulara Pao-yu Ching, *Zaferden Yenilgiye: Çin'in Sosyalist Yolu ve Kapitalizme Geri Dönüşü* başlıklı kitabıyla yanıt vermeye çalışmıştır. Bu çalışmanın değeri, "serbest piyasaya eklenmiş olma" gerekçesinden ibaret bir şekilde Çin'i sosyalist ideali terk etmiş kapitalist bir ülke olarak değerlendirmenin ötesine geçilebileceğini göstermiş olmasıdır. Yani Çin'in kapitalist bir ülke olarak değerlendirilmesinin şüphesiz ki üretim ölçeği, amacı

ve biçiminin değişikliğe uğratılmasının haricinde gerekçeleri ve dayanakları olmalıdır.

Kitaba göre Deng Şiaoping ile başlayan ve hem etkisi hem de kapsamı itibariyle kademeli olarak artırılan reform süreci, bir başarı hikâyesine işaret etmekten ziyade, emperyalist dünyaya “emperyalist” sıfatıyla dâhil olmak ve bu sayede de sunmuş bulunduğu mekân ve üretim kapasitesi ile uluslararası tekelci sermayeye çıkar sağlayarak kapitalist sistemin krizini yatıştırmaya “bir süreliğine de olsa” yardım etmiş olmasıdır (s. 127):

Çin’in devasa iş gücünün uluslararası iş bölümüne katılması, bütün ülkelerde, özellikle de emperyalist ülkelerde ücretler üzerinde aşağı yönlü bir baskı yarattı. Emperyalist ülkelerdeki kapitalistler küresel üretimin nimetlerinden yararlandılar ve imalat işlerini Çin’e ve bu modeli takip eden diğer ülkelere pasladılar.

Deng Şiaoping’in reformu iki temele dayanmaktaydı: Çin’de kapitalist reform ile Çin ekonomisinin dışarı açılması. Çin ekonomisinin dışa açılması, Çin’in sahip olduğu geniş ve disiplinli işçi potansiyelinin ihracata yöneltilen emek-yoğun ürünlerin üretimine ayrılması esasına dayanmaktaydı. Sermaye birikimine dönüştürülecek olan artı-değerin temeli olacak kâr, bu şekilde elde edilecekti. Uluslararası rekabette Çin’e üstünlüğü sağlayacak olan hususun bu olacağı öngörülmüştü. Bu uğurda sürekli istihdamın ortadan kaldırıldığını görmekteyiz. Böylelikle işçileri çalışma için rekabete sokmanın iktisadî kalkınmayı hızlandıracağı düşünülmüştü. Buna ek olarak kapitalist reform sürecinde, sosyalist inşâda meta üretimini ortadan kaldıracağı öngörülen KİT’lerin özel işletmelere çevrilmesine yönelindiğini, bunun da emek gücünün metalaşmasını beraberinde getirdiğini belirtmek gerekir.

Ching, reform ile ortaya çıkan tabloda başlıca sınıf çelişkilerinin, büyük çoğunluğunu işçilerin ve köylülerin oluşturduğu “geniş emekçi halk yığınları” ile sahip oldukları devasa iktisadî güç ve kaynakları ile öne çıkan az sayıdaki “iktidar sahibi siyasi seçkin” arasında yaşandığını belirtmektedir (s. 140). Sosyalist bakış açısından bu durum Çin’in kapitalistleşmesinin esas anlamına işaret etmektedir. Çünkü Çin’in Mao dönemindeki sosyalist kalkınmasındaki öne çıkan özellik, sömürünün hem ülke içerisinde hem de dış ilişkilerde ortadan kaldırmaya yönelmiş olmasıydı (s. 75). Bugün her iki hedeften de uzaklaşıldığı net bir şekilde görülmektedir.

